

ОПШТИНА ШТИП
КОМИСИЈА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, СОВЕТ НА ОПШТИНА ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ШТИП

**СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО
ВОСПИТАНИЕТО И ОБРАЗОВАНИЕТО ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

штип, 2016

СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

-СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ-

зборник на трудови

2016, ШТИП

ОПШТИНА ШТИП
КОМИСИЈА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, СОВЕТ НА ОПШТИНА ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ
-состојби, предизвици и перспективи-

2016, Штип

MUNICIPALITY OF STIP
COMMITTEE ON EDUCATION, COUNCIL OF THE MUNICIPALITY OF STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

CONDITIONS, CHALLENGES AND
PERSPECTIVES IN EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

2016, STIP

Издава

НУ-УБ „Гоце Делчев“ Штип

За издавачот

Милена Ристова-Михајловска

Организационен одбор

Снежана Мирасчиева–претседател

Членови

Соња Петровска, Емилија Петрова Ѓорѓева, Никола Смилков, Снежана Јованова Митковска, Даниела Коцева, Весна Ничева, Елена Ташкова, Јовче Арсов, Соња Николова, Атанас Крстовски, Цветанка Красиќ, Снежана Санева, Илија Митров, Трајан Коцев, Данче Николовска Вратевска, Димитар Љуботенски, Зоран Костовски, Вања Џамбазова Николовска, Јане Миланов, Маја Ашкилова, Јордан Митков, Ирена Китанова, Верица Јосимовска, Оливер Цацков

главен и одговорен уредник

Снежана Мирасчиева

уредник

Соња Петровска

уредувачки одбор

Снежана Мирасчиева (Македонија), Димитар Димитров (Бугарија), Младен Вилотијевиќ (Србија), Нина Биједиќ (Босна и Херцеговина), Лилјана Тодорова (Бугарија), Татјана Атанасова Пачемска (Македонија), Кристинка Селаковиќ (Србија), Јосип Милат (Хрватска), Емилија Петрова Ѓорѓева (Македонија), Трајан Попковчев (Бугарија), Крстивоје Шпијуновиќ (Србија)

јазична редакција на македонски јазик

Весна Ристова

лектура на англиски јазик

Снежана Кирова

дизајн на корица

Никола Смилков

техничка поддршка

Верлица Јосимовска

печати

Полиестердеј -исток, Штип

Тираж 500

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37(082)

СОВРЕМЕНОТО воспитание и образование : состојби, предизвици и
перспективи : зборник на трудови / [главен и одговорен уредник
Снежана Мирасчиева]. - Штип : НУ Универзитетска библиотека "Гоце
Делчев", 2016. - стр.148 : илустр.53; 30 см

На наспор. насл. стр.: Conditions, challenges and perspectives in
education in the Republic of Macedonia. - Фусноти кон текстот. -
Библиографија кон трудовите. - Abstract

ISBN 978-608-242-037-0

1. Ств. насл. на наспор. насл. стр.

а) Образование - Зборници

COBISS.MK-ID 102297098

СОДРЖИНА

Предговор.....	10
1. Марина Алексовска, Виолета Стошевска, Лидија Николовска – Георгиевска Растеме заедно Marina Aleksovska, Violeta Stosevska, Lidija Nikolovska-Georgievska We grow together.....	11
2. Билјана Ефтимова Бошкова, Деспина Сивевска Природната околина како средина за учење на децата од предучилишна возраст Biljana Eftimova Boskova, Despina Sivevska Natural environment as a learning environment of preschool children.....	13
3. Емилија Петрова Ѓорѓева Карактеристики на современото училиште во контекст на воспитната компонента Emilija Petrova Gjorgjeva Characteristics of modern school in the context of the educational component.....	19
4. Валентина Петрушева Естетското – важен аспект на современото образование и воспитание Valentina Petruseva Aesthetic – an important aspect of the contemporary education and upbringing	22
5. Габриела Димова Здравствената едукација на родителите - тенденција на образованието денес Gabriela Dimova Health education of parents - tendency of education today	26
6. Снежана Јованова-Митковска Техники на учење во високошколската настава Snezana Jovanova- Mitkovska Technique of learning at the academic teaching.....	30
7. Снежана Мирасчиева Современа настава за современо образование Snezana Mirascieva Modern teaching for modern education	35
8. Верица Јосимовска Застапеноста на интеркултуралните вредности во системот на современото образование и воспитание Verica Josimovska The presence of intercultural values in system contemporary education.....	38
9. Милена Ристова-Михајловска Жанрот полемики во старата писмена традиција и неговата актуелност во современиот образовен процес Milena Ristova-Mihajlovska The genre polemics in the old written tradition and its relevance in the modern educational process	41
10. Павлина Николовска, Нада Ѓоргова, Влатко Николовски	

	Специфични развојни потешкотии кај децата како проблем во современото образование Pavlina Nikolovska, Nada Gjorgova, Vlatko Nikolovski Specific developmental disorders in children as a problem in modern education	49
11.	Славица Танева Анева Инклузијата во образованието, позитивните и негативните страни од аспект на општеството со посебен осврт на ученици со аутизам Slavica Taneva Aneva Inclusion in education, advantages and disadvantages with respect of society with special reference to students with autism	55
12.	Даниела Коцева Меѓуетничките односи во образовниот систем Daniela Kocева Interethnic relations in the educational system	58
13.	Стојко Стојков Изучувањето на македонската национална историја во бугарските училишта Stojko Stojkov The study of Macedonian national history in Bulgarian schools	63
14.	Снежана Јованова-Митковска Социометриски истражувања-потреба, значење Snezana Jovanova-Mitkovska Sociometric research - necessity, importance	67
15.	Елена Мирасчиева Методот на демонстрација во индивидуалната настава по флејта Elena Mirascieva Method of demonstration in individual teaching of flute	73
16.	Оливер Цацков Учењето по пат на откривање незаменлива компонента во наставата по историја Oliver Cackov Learning by exploring - irreplaceable component in the teaching of history	76
17.	Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Иванова Интернационалниот карактер на народните пословици и поговорки Dragana Kuzmanovska, Snezana Kirova, Biljana Ivanova International character of sayings and proverbs	79
18.	Марија Тодорова, Татјана Уланска Рано изучување на странски јазик Marija Todorova, Tatjana Ulanska Early language acquisition	83
19.	Лилјана Макаријоска, Жаклина Ѓорѓиоска Кон реализацијата на областа дијалектологија во гимназиското образование Liljana Makarijoska, Zaklina Gjorgjioska Towards the implementation of the area of dialectology in high school education	87
20.	Деспина Сивевска Средствата за масовна комуникација и слободното време на децата и младите Despina Sivevska Means of mass communication and leisure time of children and youth	92

21.	Киро Јорданов Градиме мостови преку МИО активности Kiro Jordanov Building bridges through MIE's activities	97
22.	Веска Влахова Педагошкиот пристап во образовниот процес на субјектот – наставник во корелација со субјектот ученик Veska Vlahova Pedagogical approach in the educational process of the subject – teacher in relation to the subject – student	105
23.	Билјана Алексова Даневска Техники за градење на самодоверба кај децата во ран детски развој од одделенска настава во наставата по англиски јазик Biljana Aleksova Danevska Techniques for building confidence in children in early child development in lower grades in teaching english language	109
24.	Киро Јорданов, Драгица Петрова, Загорка Чапова Дигитална зависност кај учениците Kiro Jordanov, Dragica Petrova, Zagorka Chapova Digital addiction of students	115
25.	Славица Стојанова, Трајче Стојанов Образованието како место за изградба на добар граѓанин Slavica Stojanova, Trajce Stojanov Education as a place for building a good citizen	124
26.	Снежана Ставрева Веселинова, Трајче Стојанов Од екоетика до екосвест Snezana Stavreva Veselinova, Trajce Stojanov From eco-ethics to eco-awareness	128
27.	Снежана Мојсоска, Данче Николовска Вратеовска Економскиот раст и знаењето за банкарските наспроти пазарните финансиски системи Snezana Mojsoska, Danche Nikolovska Vrateovska The economic growth and the knowledge about banking versus market financial systems	131
28.	Слаѓана Костадиновска, Данче Николовска Вратеовска, Миле Вратеовски Функциите на менаџментот на човечки ресурси и банкарските институции Slagjana Kostadinovska, Danche Nikolovska Vrateovska, Mile Vrateovski Functions of the management of human resources and the banking institutions	136
29.	Данче Николовска Вратеовска Наученото од глобалната економска криза (2008) за силните и слабите страни на финансискиот систем и макроекономската стабилност во македонија Dance Nikolovska Vrateovska The learned of the global economic crisis (2008) about the strenghts and the weaknesses of the financial system and macroeconomic stability in Macedonia	140
30.	Данче Николовска Вратеовска Детерминантите на инфлацијата низ различните макроекономски школи Dance Nikolovska Vrateovska Detreminants of the inflation through the various macroeconomic schools	145

ПРИРОДНАТА ОКОЛИНА КАКО СРЕДИНА ЗА УЧЕЊЕ НА ДЕЦАТА ОД ПРЕДУЧИЛИШНА ВОЗРАСТ

Билјана Ефтимова Бошкова¹, Деспина Сивевска²

¹ЈОУДГ „Вера Циривири Трена“ Штип, ²Факултет за образовни науки, Универзитет
„Гоце Делчев“ Штип, Македонија

Апстракт: Природата е неисцрпен извор на сознанија. Природниот амбиент во процесот на стекнување на знаење има важна улога, бидејќи со своите потенцијали нуди можности за осовременување и збогатување на воспитно-образовната работа, како и примена на разновидни, поинакви стратегии, кои се поинакви од познатите, традиционални. Учењето во природната околина овозможува развој на интегрирано учење, целосно доживување на природата што придонесува до зголемување и збогатување на мотивацијата и творештвото кај децата, како и формирање на адекватен однос кај децата кон природното окружување. Децата кои поминуваат повеќе време во природа се поздрави, отпорни на болести, поенергични, сигурни во себе и подготвени да им помогнат и на другите.

Клучни зборови: природна околина, воспитувач, активности, природни појави, креативност.

NATURAL ENVIRONMENT AS A LEARNING ENVIRONMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Biljana Eftimova Boskova¹, Despina Sivevska²

¹Kindergarten “Vera Ciriviri Trena” Shtip, ²Faculty of Educational Sciences, University “Goce Delchev”
Shtip, Macedonia

Abstract: Nature is an inexhaustible source of knowledge. The natural environment has an important role in the process of acquiring knowledge since its potential offers opportunities for modernization and enhancement of educational work, and the application of diverse, different strategies, different from the known, traditional ones. Learning in the natural environment enables the development of integrated learning, the full experience of nature that contributes to increasing and enriching children's motivation and creativity, and the establishment of an adequate relationship of children with the natural environment. Children who spend more time outdoors are healthier, more resistant to diseases, more energetic, confident and willing to help others.

Key words: natural environment, educator, activities, natural phenomena, creativity.

Значењето на надворешната околина за развојот на детето

Детето уште како мало покажува интерес и љубопитство кон предметите и појавите кои го опкружуваат. На почетокот своето интересирање го манифестира кон својата потесна и непосредна околина (семејството, домот), а подоцна и за пошироката природна и општествена средина (своето опкружување, улицата, паркот, најблиската шума и сл.). Постепеното запознавање со овие појави е од големо значење за градење на сестрано развиена творечка и креативна личност. Непосредната околина претставува неисцрпен извор за стекнување различни искуства, впечатоци, радосни доживувања (децата уживаат да си играат во песок, вода, да трчаат по трева, по паднати лисја и сл.). Преку промените на годишните времиња тие ја доживуваат убавината на природата и непосредно се вклучуваат во различните општествени случувања (Динић, Јанковић, 2013).

Интересот за природата се јавува и развива преку допир со природата. Децата ги привлекува се што е живо, што се менува, развива, што е бучно и шарено. Во природата тие промени се чести, видливи, понекогаш постојани, понекогаш ненадејни, бучни итн. Тој спонтан детски интерес треба да се прифати, да се прошири и продлабочи. Преку набљудувањето на предметите и појавите во природата децата се радуваат, поставуваат прашања, воочуваат промени, а самите промени децата ги водат и кон воочување и барање на причини (водата замрзнува бидејќи е ладно, а снегот се топи бидејќи е топло) (Приручник за васпитаче, 1967).

Се смета дека учењето во природното опкружување е од особено значење за развој на сите аспекти од личноста на детето. Непосредното искуство кое децата го стекнуваат преку престојот во природата се смета за важна компонента на физичкиот, интелектуалниот, емоционалниот и моралниот развој на детето (Kellert, 2002). Од педагошки аспект, природата на децата им нуди искуство од прва рака, при што значајно место има принципот на очигледност, кој е од посебно

значење за децата од најмала возраст. Се смета дека со организирањето на различни едукативни активности, како и самиот престој на децата во природата претставува значајна можност и за решавање на проблеми, како агресивноста кај децата, недостатокот на внимание, како и сè поголемата отуѓеност (Wells, Evans, 2003; Taylor et al, 2001; Петровић, 2015).

Се смета дека „природното опкружување е примарен, а со самото тоа и најадекватен извор на знаење и опкружување кое е поволно за изведување на разновидни педагошки активности“ (Bognar, Matijević, 2005:302; Петровић, 2015). Автентичноста на изворот на создавање и непосредниот контакт со нив тешко можат да го заменат средствата на современата информатичка технологија или било кој друг посреден извор на сознание. Во прилог на ова е ставот на Кундачин (1998) кој смета дека „активностите и непосредниот контакт со животната средина не може адекватно да ги замени ниту еден друг извор на знаење“ (Кундачина, 1998:86; Петровић, 2015).

Самата природа, како контекст за учење, на децата им нуди можности непосредно да бидат во допир со предметите и појавите од природата, да стекнуваат знаења за тоа како да ја чуваат и негуваат природата, како и активно да учествуваат во активностите кои ги покренува градинката и локалната заедница, да развиваат ставови и да формираат мислење за сопствената улога во заштитата на природата.

Преку разновидните игри и активности децата експериментираат со природните материјали и феномени, ги следат природните појави и промени во текот на различните годишни времиња, се грижат за животните, откриваат од каде доаѓа здравата храна. Ги користат своите сетилата во активен, непосреден контакт со природата.

Карактеристично е да се спомене дека детската љубопитност во прво време е насочена кон најблиската околина, кон членовите на семејството, подоцна постепено се проширува на соседството, на улицата, на другарчињата, на возрасните, на предучилишната организација, местото на живеење, родното место, па и неговата поширока околина. Така не еден непосреден начин, преку разновидни контакти и односи со потесната и пошироката општествена средина, предучилишното дете создава и истовремено го збогатува својот видокруг и на тој начин создава услови за пријатни емоционални доживувања. Во тој поглед и Жан Пијаже истакнал: „Колку повеќе детето видело и слушало, толку повеќе ќе сака да види и слушне“ (Петров, 1987, стр.14).

Запознавањето на природното опкружување е значајно и за општествениот развој во предучилишниот период. Детето на тој начин ја запознава својата улица, своето место, комуницира со врсниците, со возрасните, набљудува што работат возрасните, што произведуваат, какви средства при тоа користат и сл. (Динић, Јанковић, 2013).

Самиот престој во надворешната средина овозможува кај децата да се развие и љубов кон својот крај и кон својата татковина. Преку непосредниот престој во надворешната средина децата не само што ја запознаваат непосредната и подалечната околина (природна и општествена), туку постепено преку спонтаните, слободните и насочените животни и практични активности, како на пример уредувањето и одржувањето на просториите, одржувањето на редот и хигиената, одржувањето на зеленилото, блиската околина, запознавањето со спомениците од својот крај, учеството во свеченостите, акциите, собирањето на отпадни материји, на децата им се овозможува да стекнат непосредни претстави, поими и знаења за животот во својата средина и во тој поглед зависно од интересите и способностите да се вклучат активно во животот и менувањето на својата природна и општествена средина.

Повремените прошетки, излети и набљудување во поблиската и подалечната околина им овозможуваат на децата да се запознаат со убавините и богатствата на природата во својот крај, овозможувајќи им непосредно да ги согледаат благодетите и богатствата што ги црпи човекот од природата, а преку тоа им даваме можност на децата уште од најрана возраст да го почитуваат трудот и работата и да имаат правилен однос кон нив (Петров, 1987, стр.17).

Децата кога се наоѓаат во надворешната средина имаат поголема можност да бидат активни, креативни и да учат во насоки природни за нив самите. Заради големата разновидност и присутност на појави, процеси (различни феномени) во околината, децата се ставени во позиција да прашуваат, истражуваат, ги проверуваат своите знаења и самостојно откриваат, со што се овозможува и поврзување со секојдневните животни ситуации. Затоа воспитно-образовната работа во градинките треба да биде така организирана на децата да им се обезбедува слободен, непосреден и обемен контакт на децата со надворешната природна околина, со цел стимулирање на нивниот интелектуален развој (Колонцовски, 2002, стр.85).

Преку користењето на различни методи децата ја набљудуваат природата, појавите и процесите во неа, ги следат и набљудуваат тие промени и трагаат по адекватни методи за нивно

решавање. Во такви околности еден проблем може да има повеќе различни решенија, што кај децата развива мотивација за истражување и подлабоко проучување на проблемите, со што значително се влијае на сфаќањето и разбирањето на природата и промените кои се случуваат во неа. Преку разновидноста на околината, можноста за набљудување на индиректната поврзаност на одредени појави и процеси, се овозможува кај децата да се развие способност и вештина проблемите да ги согледуваат од различни перспективи, т.е. сеопфатност и многустраност, како и можности за доаѓање до решение на проблемите на различни начини.

Учењето во природен амбиент овозможува децата да се осамостојат и да ги развиваат своите креативни потенцијали. Во ваква средина децата можат самостојно да истражуваат и учат, да решаваат проблеми, поставуваат прашања и самостојно, преку разни активности да бараат одговори. На тој начин се овозможува децата да стекнуваат нови знаења, нови искуства.

Големото љубопитство кај децата за појавите во надворешната околина треба да се искористат како средство за збогатување на искуствата. Основа за правилно стекнување на искуството е самото набљудување. Затоа децата треба систематски да се упатуваат на набљудување и да им се создаваат можности за истото. Новите сознанија кои се стекнати на овој начин ќе ги наведат децата да поставуваат нови прашања.

Самиот престој во природната средина овозможува кај децата да се развие и еколошка свест. Ваквата средина овозможува еколошките проблеми детето да ги согледува интередисциплинарно, во постојано менување, во зависност од другите појави и процеси (економски, општествени, технички, образовни). Воспитно-образовните активности во природното окружување на детето му овозможуваат да ја согледа поврзаноста меѓу различните природни појави и процеси, меѓу кои, на прв поглед, не постои поврзаност. На тој начин децата го разбираат значењето на меѓусебната поврзаност на многу појави и процеси кои се среќаваат во реалниот, секојдневниот живот.

Улогата на воспитувачот во активностите кои се изведуваат во надворешната околина

Самата природата е непресушен извор за убавина и можност за откривање на растителниот и животинскиот свет. Додека децата шетаат во природата (во дворот во градинката, блискиот парк и сл.) газат по лисја, кои шушкаат, истовремено и набљудуваат дека паднатите лисјата може да бидат во различни бои. Различните појави и процеси во природата го привлекуваат вниманието на децата, па така односот на детето кон природата секогаш е емоционално обоен (тие се радуваат, се плашат, се воодушевуваат, збунети се...).

Надворешната околина е место со деца кои учествуваат во најразлични активности. До некои појави и законитости во надворешната средина децата доаѓаат преку непосредно искуство, но со честопати тоа го прават и со помош на воспитувачот. Така со негова помош тие откриваат, на пр. Под кои услови водата се претвора во лед и во пареа, и обратно, пареата во вода; некои својства на воздухот (невидлив, лесен, зазема простор), како се создаваат сенки (од што зависи нивната големина и изглед) и сл.

Елементарните познавања, сознанија за појавите и процесите во природата, им овозможуваат на децата подобро да ја запознаат стварноста кој ги опкружува. Воспитувачот е личноста која треба помага во збогатувањето на детските искуства за појавите во природата и да ги насочува во барањето на одговори. На децата треба да им се овозможи да ги набљудуваат појавите во природата токму во моментот кога се јавуваат (тие можат да бидат звучни, светлосни, механички...). Тој треба да ги поттикнува децата да набљудуваат и при тоа појавите да бидат емоционално доживевани, но истовремено и да го богати детскиот речник со нови поими, да ги поттикнува децата некои појави сами да ги објаснуваат, да ги толкуваат (пр. Што ќе се случи со снегулката кога ќе ти падне на дланката?) (Динић, Јанковић, 2013). Од децата треба да се бара да објаснат што гледаат, слушаат, чувствуваат. Важно е децата при набљудувањето да бидат активни и сами да анализираат. Воспитувачот ги поттикнува децата да забележуваат, им нуди дополнителни објаснувања, објаснува нови поими, ги поттикнува да споредуваат, донесуваат заклучоци.

Воспитувачот треба да ги поттикнува децата сами да трагаат по одговори, да иницираат проблеми, да поставуваат прашања, да ја поттикнува детската љубопитност. Најдобри се оние ситуации во кои децата по одговори и решенија трагаат преку игра, и истовремено откриваат нешто што до тогаш не го знаеле. На пример: игри со сенки (собата се затемнува, на децата им се даваат светилки со кои одат по сидовите, формирајќи сенки ...).

Воспитувачот секогаш е врската помеѓу проблемот и неговото решение. Тој секогаш треба да покажува интерес за она што децата го работат и да ја истакнува важноста на нивната работа. Сето тоа го условува и поттикнува натпреварувачкиот дух, кој на оваа возраст влијае на формирање на

карактерни особини, поттикнува љубопитност за предметите и појавите, за живата и неживата природа, растенијата и животните, влијае на тоа како децата ќе го запознаат и истражуваат светот кој ги опкружува.

Карактеристичните промени кои се случуваат во есен, зима, пролет или лето, истовремено и за детето стануваат почетни точки за набљудување, но и создавање претстави за предметите, појавите и процесите, луѓето и случувањата во непосредната околина. Активностите кои ќе ги преземе воспитувачот секако зависат од возраста на децата. Постарите деца, односно децата од голема група можат и сами да објаснуваат, споредуваат, толкуваат и презентираат и сложени врски и односи меѓу промените и појавите во околината.

Важно е детското набљудување да биде поврзано со детските активности. Децата можат да мерат, споредуваат, собираат погоден материјал (паднати листови, есенски плодови, прво пролетно цвеќе и сл.). истражувачките активности кои ги прават децата треба да бидат во форма на игра бидејќи само тогаш можат да бидат интересни.

По правило, воспитувачот не треба да интервенира додека децата се зафатени со надворешни активности, освен ако не е многу важно. Инстинктивно возрасните сакаат да ги заштитат децата додека испробуваат нови вештини. Ова особено се случува надвор каде опремата е повисока, каде има многу активности и децата се дружат од една активност до друга. Како воспитувачи, битно е да се знае дека треба да се има доверба во децата и да им се дозволи да ги испробаат новите способности и храброст. Децата знаат кога им е неопходна помош и обично ја бараат. Основното правило за интервенирање во надворешната игра на децата е воопшто да не се интервенира, освен ако е тоа неопходно. (Колонцовски, 2010)

Улогата на воспитувачот при престојот во надворешната средина да го поттикнува творештвото кај децата, да иницира проблеми (користејќи разновидни средства, интересни прашања и соодветни постапки), да ја поттикнува детската љубопитност, да ги мотивира и поттикнува на акција. При тоа, од особена важност е децата да се чувствуваат слободно, сами да се обидуваат, да комбинираат, се обидуваат на различни начини и одредена појава да ја објаснат на свој начин, поаѓајќи од своето сфаќање и начин на размислување и заклучување.

Значењето на наставата во природа

Учењето во природа е специфична воспитно - образовна форма која има определено место во воспитно-образовната дејност и како такво заслужува адекватен педагошки третман. Педагошката теорија и практика, особено во поново време, ја истакнува потребата, во зависност од можностите од наставните планови и програми, одредени содржини и воспитно-образовни активности да се реализираат надвор од детската установа, односно во природна средина. Поаѓајќи од ова сознание, се претпоставува дека воспитно - образовниот процес ќе биде многу поефикасен и порационален, ако повремено се организира и реализира во природа, во индустриски и стопански објекти и значајни историски места.

Изведувањето на одредени содржини и воспитно-образовни активности надвор од детската установа, односно во природна средина има значење за развојот на децата и од образовен и од воспитен аспект.

Значење од образовен аспект: преку организирањето и реализирањето на оваа наставна форма на децата им се овозможува изворно да се запознаат со предметите и појавите во природата и животната средина, каде што тие се набљудуваат и проучуваат во природни услови односно се демонстрираат во нивната оригинална димензија. Значењата за одредени поими, процеси и законитости стекнати преку оваа форма се потрајни и се одликуваат со поголема практична применливост, функционалност и претставуваат мотивирачки фактори за проширување, продлабочување и примена во понатамошното образование.

Значење од воспитен аспект: оваа активност овозможува кај децата да се развиваат и негуваат одредени карактерни особини, како: нивно осамостојување, правилен однос кон договорените задачи и обврски, развивање и негување на колективен живот и другарски односи и прилагодување на личните интереси, потреби и желби. (Образовни рефлексии, 2005)

Видови на настава во природа

Една од формите на воспитно-образовна работа при запознавањето на децата со околината (природна и општествена) е **прошетката**. Најчесто се организираат во блиската околина, во паркот, зоолошката градина, на крстосница во непосредната околина на градинката, околните општествени објекти (музеи, библиотека, пошта, пекара и сл.). За нивната примена и реализација потребна е

соодветна подготовка од страна на воспитувачот. Изведувачето на прошетките има за цел децата непосредно да ја запознаат околината, директно запознавајќи се со нејзините извори. На пример: самиот престој во паркот им овозможува на децата директно да ги набљудуваат промените во природата, условени од промената на годишното време, ги набљудуваат многубројните инсекти, птици и растенија. Истовремено прошетката имаат и рекреативно-забавен карактер. Самиот престој, движењето и игрите на децата на чист воздух се во прилог на унапредување на нивното здравје, кондиција, како и создавање услови за нивен непречен раст и развој.

Екскурзијата е друга форма за воспитно-образовна работа со децата од градинката при запознавањето на околината. Таа обично се изведува во природа, надвор од урбана средина, со нив се предвидува посета на културно-историски споменици во непосредната околина во градот, кратко патување до некоја од поблиските населби, со цел да се посети некој позначаен стопански или општествено-културен објект и сл.

Излетот и екскурзијата, како форми на воспитно-образовна активност кои се реализираат надвор од детската градинка, можат да имаат и собирачки карактер. За време на престојот во природата децата може да се соберат доволно материјали за натамошно проучување и пополнување на збирките во природно-научно и животно катче, но притоа треба да се внимава да не се уништува и загадува природата. За време на излетите и екскурзиите најважно од се е набљудувањето на живата и неживата природа на самото место, а собирањето и носењето предмети во градинката или дома важно е само заради нивно проучување. При собирањето на материјалите од природата кај децата треба да се развие умереност, т.е. да се навикнуваат од природата да „земаат“ онолку колку што им е потребно. Доволно е да се собере по некој лист, да се земе некое непотребно гранче, исушена кора, плод, цветче и сл.

Пример на активност:

Детска градинка: ЈОУДГ „Вера Циривири Трена“ Штип

Возраст: голема група

Тема: Прошетка и набљудување на промените во есен

Стандарди:

- Детето стекнува информации за средината преку набљудување и манипулација;
- Детето може да воспостави контрола на движењата на дланките и прстите.

Цели:

- Да се оспособува за препознавање и вербално искажување на карактеристиките на годишните времиња;
- Да се запознава со метеоролошките појави и атмосферските прилики од непосредната околина;
- Да се поддржува кон користење на предметите за друга намена, различна од онаа за која тие се создадени.

Активност:

На децата им појаснувам дека ќе одиме на прошетка во блиската околина и ќе ги набљудуваме промените во есен. Децата ги облекуваат своите јакни и обувки и во редица по двајца заминуваме. При прошетката, набљудуваме и разговараме за она што го гледаме (промените кај дрвјата, бојата на листовите, за птиците, за сонцето итн). Потоа децата собираат по неколку есенски лисја кои се паднати од дрвјата, се движиме по патеката полна со лисја, а децата го чувствуваат шумолењето на лисјата. На враќање од прошетката, децата имаат втора активност- изработка на ѓердан од суви лисја – ликовна игра. Секое дете работи самостојно користејќи ја својата врвца која ја има донесено од дома и нижи есенски лисја. На поаѓање дома децата ги земаат своите изработки.

Место на реализација: Во блиската околина и во занималната.

Материјали и средства за реализација: есенски лисја, врвца од обувка.

Користени стратегии за рано учење и поучување:

- Метод на разговор, набљудување, објаснување, опишување, игра;
- Индивидуална, група и фронтална форма на работа.

ПОСТИГНУВАЊЕ НА ДЕЦАТА

Индикатори:

- Детето умее да опишува и именува неколку карактеристики на годишното време есен;
- Детето прифаќа предизвици и истражува во активноста.

Рефлексција:

Стандардите кои се поставени се постигнати од страна на децата. Тие со интерес ги набљудуваат есенските промени, а потоа и со задоволство работат во изработката на својот гердан од лисја. Овие стандарди се во интеграција со доменот пристап кон учење.

Заклучок

Елементарните знаења за природата децата ги стекнуваат уште во предучилишна возраст, преку непосредно набљудување на објектите, појавите и процесите во природата. Децата покажуваат интерес за се што ги опкружува и за што се случува околу нив. Затоа на децата треба да им се овозможи да го набљудуваат светот околу себе и сами да го откриваат и истражуваат. Набљудувањето во наставата по запознавање на околината (природна и општествена) претставува основен и најверен извор и форма на учење, а самостојното откривање на природните појави го прави учењето полесно и поинтересно. Самиот престој во природната средина овозможува децата да ги богатат и прошируваат своите искуства, како и да стекнуваат нови, да ја развиваат својата креативност, како и развиваат и негуваат почит и љубов кон природата.

Литература:

- Динић, А., Јанковић, И. (2013). Значај упознавања деца предшколског узраста са појавама у природној средини, *VIII Симпозијум са меѓународним учешће „ВАСПИТАЧ У 21.ВЕКУ“*, Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу 30 – 31. март 2012, Сокобања
- Група аутора (1967). *Прилог методици предшколског васпитања- приручник за васпитаче*, Београд: завод за издавање уџбеника СР Србија
- Kellert, S. R. (2002). Experiencing Nature: Affective, Cognitive, and Evaluative Development in Children, in P.H. Kahn, S. R. Kellert (eds.): *Children and Nature. Psychological, Sociocultural and Evolutionary Investigations* (117-151). MIT Press, Cambridge, MA
- Колонцовски Б. (2010). *Ученикот во наставата по природа*, Битола: Факултет за учители и воспитувачи
- Колонцовски Б. (2002). *Детето истражувач на природата*, Битола: Факултет за учители и воспитувачи
- Новковић, Љ., Требјешанин, Б. Гачановић, Б. (2004). *Активно кроз свет око нас*, Београд: Завод за уџбенике и наставне средства
- Образовни рефлексии (2005). Скопје: Биро за развој на образованието
- Петровић, С. З. (2015). Холистички пристап учењу предшколске деце у природним амбијентима, *Зборник радова: Холистички пристап у предшколској педагогији теорија и пракса*, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Пироту и српска академија образовања- <http://pakadem.edu.rs/wp-content/uploads/2014/03/Zbornik-radova-HOLIPRI-2014.pdf>
- Петров, Н. (1987). *Детето во природата и околината*, Скопје: Детска радост
- Поповић, Т. Р. (2016). *Учење у природи: истраживачке игре и активности за деца у узрасту од три године до осам година*, Београд: Креативни центар
- Upoznavanje dece sa biljnim i životinjskim svetom, Retrieved form: <http://documents.tips/documents/metodika-upoznavanja-dece-sa-okolinom.html>
-